

Motion till riksdagen

1989/90:Fi44

av Gunnar Björk m.fl. (c)

med anledning av prop. 1989/90:114 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m.m.

Inledning

För fjärde gången på lika många månader lägger centern härmed en motion med redogörelse för vår syn på det ekonomiska läget och hur den ekonomiska politiken bör föras. Det första tillfället var i slutet av november 1989 då centern besvarade en regeringskrivelse med bedömning av den ekonomiska utvecklingen (mot. 1989/90:Fi17). Det andra tillfället var i slutet av januari då centern lade ett alternativ till regeringens budgetproposition och finansplan (mot. 1989/90:Fi213). Det tredje tillfället var den 12 februari då centern besvarade och lade ett alternativ till regeringens krispaket med dess förslag om bl.a. allmänt lönestopp (mot. 1989/90:A21).

De senaste månaderna har inneburit att regeringens ekonomiska politik i det närmaste brutit samman. Förra våren genomfördes, med centerns medverkan, ett åtstramningspaket gällande för åren 1989 och 1990. Under det fjärde kvartalet förra året började kristecknen bli allt flera och allt allvarligare, vilket visade att det var riktigt att besluta om åtstramning på våren. Regeringen presenterade en skrivelse med en ganska dyster bild av den svenska ekonomin. Tillsammans med flera konjunkturrapporter under hösten fick den en räntehöjande effekt. Kristecknen fortsatte emellertid att strömma in. Regeringens bedömningar om inflation, lönekostnadsökningar och bytesbalans höll inte streck – trots den dystra prognosen i skrivelsen blev resultatet än värre än regeringen förutspått.

Den budgetproposition med finansplan som presenterades i januari innehöll dock mycket lite substantiellt. Regeringen inledde i stället överläggningar med arbetsmarknadens parter och avvaktade resultaten därifrån. Syftet var enligt finansplanen att "skyndsamt nå fram till centrala avtal som bryter den alltför höga löneökningstakten". Centern deklarerade inför dessa överläggningar att vi i princip inte hade något att invända mot deras genomförande men att vi av olika skäl ställde oss tvivlande till möjligheterna att nå det önskade resultatet i perspektivet 1990–1991. Regeringen hotade samtidigt med åtgärder "riktade mot både arbetsgivare och löntagare" om löneökningarna skulle komma att överstiga "det samhällsekonomiska utrymmet". Åtgärder man hotade med bestod bl.a. i att reglerna för framtida avtalsförhandlingar och lönebildning skulle ses över i syfte att strama upp dessa regler. Vidare, skrev man, skulle reformer omprövas eller uppskjutas.

Haga-överläggningarna gav inte det resultat regeringen formulerat som önskvärt. Regeringen föreslog därefter det s.k. krispaketet. Därmed bevisande att deras ekonomisk-politiska strategi, den "tredje vägen", misslyckats. Föreslagna åtgärder byggde framför allt på statlig reglering av marknadsekonomi samt generella inskränkningar i strejkrätten och i den kommunala självstyrelsen. Även om åtgärderna presenterades som ett paket, lades endast några få förslag på riksdagens bord i detta skede. Förslaget om lönestopp röstades ner av en majoritet i riksdagen, var centrum ingick. Regeringen valde därefter att avgå.

Den nya regeringen presenterar nu i föreliggande proposition vissa ekonomisk-politiska åtgärder. Dessa består dels av åtgärder som tidigare föreslagits i krispaketet och som ännu inte behandlats av riksdagen, dels av en del nya förslag. Flertalet av dessa förslag är liksom i krispaketet åtgärder som regeringen avser att återkomma till riksdagen med, eller som man utreder inom regeringskansliet. Konkret föreslås i denna proposition endast höjda alkohol- och tobaksskatter samt att riksdagen beslutar godkänna det av regeringen införda pris- och hyresstoppet.

Centrum behandlar i denna motion endast det som konkret yrkas i propositionen. De övriga åtgärder som föreslås i propositionen har centrum i flera fall redan tidigare behandlat eller givit vår allmänna syn på. Vi har ingen anledning att närmare kommentera de förslag som i korta ordalag aviseras för framtida propositioner.

Sammantaget finner vi emellertid anledning att ge följande kommentar. Vi skrev i motion 1989/90:A21 att regeringens förslag var långtgående men att de inte på ett varaktigt sätt skulle kunna komma till rätta med de ekonomiska problemen. Detta berodde på att paketet, sett som helhet, inte angrep grunden till problemen i ekonomin utan endast symptomen. Det är betecknande för de föreslagna regleringsåtgärderna att den dämpande effekten endast är temporär. De förslag regeringen nu för fram och som sammanfattas i föreliggande proposition, har inte heller de, enligt vår uppfattning, förutsättningar att hejda en annalkande ekonomisk kris. Anledningen denna gång är att åtgärderna är för svaga, och att de också denna gång har en felaktig inriktning. Enligt vår uppfattning består åtgärderna i allt för liten utsträckning i återhållsamhet med offentliga utgifter, och i allt för liten utsträckning i nödvändiga strukturella åtgärder. Förslagen består fortfarande i allt för hög grad i långsiktigt verkningslösa regleringsåtgärder. Därtill ingår flera åtgärder för ökat arbetsutbud, som överensstämmer med tidigare framlagda centerförslag eller som vi bedömer som klart intressanta, men som är alltför marginella för att råda bot på arbetskraftsbristen.

Slutligen ingår en kort redogörelse för den av regeringen tillsatte särskilde förhandlaren på arbetsmarknaden. Förhandlaren skall medverka till en uppgörelse mellan de avtalsslutande parterna, beträffande prisklausuler för 1990 och avtal för 1991 och skall vara färdig med arbetet till i början av april. I likhet med initiativet till överläggningar mellan arbetsmarknadens parter har vi inga avgörande invändningar mot tillsättandet av denna person. Vi hyser emellertid också i detta fall vissa tveksamheter till möjligheten att lyckas med uppgiften, framför allt i den del som avser prisklausulerna 1990 och i all synnerhet beträffande möjligheten att nå resultat till början av april. Före-

dragande statsråd har offentligt betonat vikten av att få ner inflationsförväntningarna. Vi instämmer i detta, men vill betona att det ingalunda räcker med detta. Det går inte att enbart prata ner inflationen utan därtill måste föras en långsiktig politik som följer upp de signaler som ges och som förmår att varaktigt dämpa inflationstrycket.

I propositionen uttalas att det bör föras en stramare finanspolitik för att på så sätt avlasta penningpolitiken. I den vägen återfinns emellertid i denna proposition, konkret, endast ett förslag – höjda skatter på alkohol och tobak. En större åstramningsåtgärd aviseras till en kommande proposition – en arbetsgivarperiod där kompensation via sänkta arbetsgivaravgifter ej skall ges fullt ut för övertagandet av sjukpenningen. Förslaget om arbetsgivarperiod överensstämmer som principlösning med centerns tidigare framlagda förslag. Vi har i tidigare motioner behandlat vår syn på reeringens förslag härvidlag och avvaktar i övrigt den kommande propositionen. Utöver arbetsgivarperioden finns inga ytterligare förslag som innebär minskade offentliga utgifter.

I dagsläget innebär regeringens politik tvärt emot propositionens uttalanden således att räntepolitiken får sköta åtstramningen, med de negativa effekter på investeringar och för fördelningspolitiken som detta har. Den av regeringen, tillsammans med folkpartiet, överenskomna skattereformen är därtill en ytterligare försämrad fördelningspolitik, genom en finansiering som, enligt vår uppfattning, i alltför hög grad ökar kostnaderna för nödvändig konsumtion. De redan kraftigt höjda boendekostnaderna stiger t.ex. mycket kraftigt såväl till följd av skattereformen och räntestegringen. I januari steg boendekostnaderna mest av alla varu- och tjänstegrupper i SPK:s mätning – hela 5,7 %.

Under den tid som förflutit sedan regeringen lade fram sitt första krispaket har statistiska uppgifter publicerats som visar att den svenska ekonomin försvagats ytterligare. Industrikonjunkturen försämras, exportpriserna går inte längre Sveriges väg, exporten – mätt i volym – försämrades under fjärde kvartalet mer än vad den gjort sedan början av 80-talet. Importpriserna är också mer ogynnsamma för Sverige. Oljepriset har stigit och riskerar att stiga än mer.

Inflation och bytesbalans visar en än mer oroväckande utveckling än tidigare. Inflationen på årsbasis är högst bland länderna i OECD-området. Såväl i faktiska tal som sett i relation till BNP är underskotten i bytesbalansen nu, efter sju års högkonjunktur, större än de sämsta åren under den förra internationella lågkonjunkturen. Prognoser förekommer nu kommande på bytesbalansunderskott 1991 på över 70 miljarder kronor. Handelsbalansen börjar nu också den att försvagas.

Trots dessa oroväckande uppgifter består överhettningen i allt väsentligt. Arbetslösheten är exempelvis lika låg som för ett år sedan. Produktivitetstillväxten är svag och utvecklingen av BNP långsam.

Denna utveckling accentuerar ytterligare behovet av att vidta kraftfulla åtgärder för att långsiktigt angripa kostnadsutvecklingen och de ökande balansproblemen i affärerna med omvärlden. En fortsatt svag finanspolitik kommer att leda till att Sverige så småningom får betala ett högt pris i form

av hög arbetslöshet och fortsatt försämrad fördelningspolitik till följd av hög ränta och hög inflation.

Enligt vår uppfattning är det emellertid nu mycket som pekar på att det är för sent med en kraftig åtstramning riktad mot den privata konsumtionen. Däremot är det motiverat med åtstramning via ett ökat hushållssparande och återhållsamhet med offentliga utgifter. Strukturåtgärder och stimulanser för att öka arbetskraftsutbudet är också nödvändigt.

Skattereformen måste få en rättvis fördelningsprofil. Svag fördelningspolitik sedan regeringsskiftet 1982 är enligt vår uppfattning en av huvudorsakerna till problemen i dag. Nödvändig konsumtion såsom mat och bostad skall beskattas återhållsamt.

Det åtstramningspaket som regeringen och centern överenskom om i juni förra året är i full verkan också under 1990. Det tillfälliga sparandet innebär en åtstramning av den privata konsumtionen med brutto ca 10 miljarder kronor. Övriga åtstramningsåtgärder ger en effekt på ungefär 8 miljarder kronor. Arbetslivsfonden kommer att innebära ökad rehabilitering och bättre arbetsmiljö, vilket också höjer arbetskraftsutbudet. För en närmare presentation av centerns förslag hänvisas till de nämnda centermotionerna.

Propositionens förslag

Dryckesskatt

Propositionen föreslår beträffande dryckesskatt att skatten på spritdrycker, vin, starköl och öl höjs så att priset på dessa varor stiger med 5 %. De nya skattesatserna föreslås träda i kraft den 7 maj 1990.

Tobaksskatt

Beträffande tobaksskatten föreslår propositionen att skatten på cigaretter höjs med 5 öre per st. på röktnobak med 15 kr. per kg. på tuggtobak med 5 kr. per kg och på snus med 4 kr. per kg. De nya skattesatserna föreslås träda i kraft den 7 maj 1990.

Schablontull på alkoholdrycker och tobak

I samma mån som skatten på alkohol och tobak höjs enligt ovan föreslås schablontullen höjas på dessa produkter.

Pris- och hyresstopp

Beträffande pris- och hyresstopp slutligen, föreslår propositionen att riksdagen godkänner att prisregleringslagen skall få tillämpas fr.o.m. den 8 februari 1990. Lagen föreslås vara i tillämpning under ett år för prisstoppet och sex månader för hyrestoppet, dvs. enligt prisregleringslagen maximala tider vid ett och samma beslutstillfälle. Föredragande statsråd räknar emellertid att själva pris- och hyresstoppet avbryts tidigare. Propositionen argumenterar att pris- och hyresstoppet bör gälla till dess att bättre klarhet nåtts om den förväntade lönekostnadsutvecklingen för åren 1990 och 1991.

Dryckesskatt

I motion 1989/90:So224 samt i vårt budgetalternativ (mot. 1989/90:Fi213) har centern föreslagit en höjning av alkoholskatten motsvarande en prishöjning med 10 % fr.o.m. den 1 juli 1990. Vi föreslår detta även nu. Det är således en skärpning i förhållande till vad regeringen föreslår. Åtgärden är inte i första hand betingad av ekonomisk-politiska skäl utan av alkoholpolitiska sådana. Enligt vår uppfattning bör regelbundna justeringar göras för att tillse att priserna på alkohol anpassas till inflationsutvecklingen.

Tobaksskatt och schablontull

Vi har inget att erinra mot propositionens förslag på dessa områden.

Pris- och hyresstopp

Centern är skeptisk till prisreglering som ekonomisk-politisk åtgärd. I samband med den nya prisregleringslagen (prop. 1989/90:21), skrev vi följande (mot. 1989/90:Fi7).

Prisreglering medför alltid samhällsekonomiska kostnader. Åtgärderna kan hämma det ekonomiska systemets effektivitet och i viss mån orsaka oönskade fördelningseffekter. Prisreglering innebär också mera sällan bestående inflationsdämpande effekter. Prisreglerande åtgärder måste därför tillgripas med betydande restriktivitet.

Vidare anfördes att prisreglering skall kunna införas i samband med krig eller krigsfara, eller om det av någon annan orsak finns risk för en allvarlig prisstegring på en eller flera viktiga varor eller tjänster. Beträffande hyresstoppet sade centern, i samband med prisregleringslagens tillkomst, nej till att hyrestopp skall kunna införas under fredstida förhållanden.

Dessa bedömningar kvarstår. Enligt vår uppfattning föreligger inte heller någon av de förutsättningar som ovan nämnts. Som finanspolitisk åtgärd är dessutom pris- och hyrestopp, på grund av att lönestopp inte längre är aktuellt, för närvarande en expansiv åtgärd, vilket snarast skulle höja överhettningen och det underliggande pris- och kostnadstrycket. Den önskade pris- och kostnadsdämpningen måste åstadkommas på ett sätt som är varaktigt. För närvarande krävs finanspolitisk åtstramning, inte expansiva åtgärder. Därtill bör i möjligaste mån undvikas att skattereformen utformas på ett sätt som höjer det redan höga pris- och kostnadsläget. Propositionens förslag avslås i den del som berör pris- och hyresstoppet.

Hemställen

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen med avslag på proposition 1989/90:114 i denna del beslutar höja dryckesskatten motsvarande en prishöjning med 10 % i enlighet med vad i motionen anförts,
2. att riksdagen beslutar avslå proposition 1989/90:114 såvitt avser

tillämpning av prisregleringslagen i enlighet med vad som i motionen
anförts.

Mot. 1989/90
Fi44

Stockholm den 21 mars 1990

Gunnar Björk (c)

Görel Thurdin (c)

Ivar Franzén (c)

Håkan Hansson (c)

Per-Ola Eriksson (c)

Rolf Kenneryd (c)

Gunilla André (c)

Martin Olsson (c)

Larz Johansson (c)